toimima vastavate üldriiklikkude määruste järgi.[1]) Politsei ülalpidajaks oli linn. Ühenduses politseireformiga kujundati kindlajoonelisemalt n. n. politseikassa-komisjon, mis valitses vastavalt iga-aastasele erilisele eelarvele politsei tarvidusteks minevaid summasid.

Kuigi võrdlemisi tagasihoidlikult, siiski järjekindlalt püüdis keskvalitsus ka vähema ulatusega uuendusis oma mõju laiendada, teisest küljest aga magistraati kohalikkude elanikkude suurema kontrolli alla panna. — Kuna juba varemalt magistraadi poolt valitud uus liige kuulus kubermanguvalitsuse kinnitamisele, nõudis nüüd viimane (määruses 24. I. 1824, nr. 435) kahe kandidaadi esitamist, et ühte neist kinnitada. Samuti nõuti (m. 18. I. 1826, nr. 2734), et magistraat ametisse-määramistel oma poolt esitaks kõik soodsad kandidaadid kubermanguvalitsusele. Ka kuulus linna ülemsekretär, kes oli samal ajal *notarius publicus* ning linna-arhivaar ja kes magistraadi poolt valiti, kubermanguvalitsuse kinnitamisele. Kesk-valitsuse asutiste erilise tähelepanu osaline oli aastasaja esimesel veerandil linna mitmesuguste valitsemiskolleegiumide ja komisjonide arendamine, milleks anti rida määrusi. Endise linnakassa-kolleegiumi asemele määrati 1817. a. kubermanguva-litsuse poolt n. n. linnakassa ajutine valitsemiskomisjon, mille esimees kuulus kaupmehe-seisusse; liikmeist oli üks kaupmees, teine kodanik. Esimesed komisjoni liikmed nimetas kubermanguvalitsus, kuna hiljemini ta neid ainult ametisse kinnitas, valimine aga sündis rae poolt. Komisjoni ülesandeks oli valitsemine linna sisse-tulekute üle, millest ta raele aruande valmistas. See aruanne, mis kuu aja jooksul kodanikkudele tutvustamiseks avalikult oli välja pandud ja siis rae täiskoosolekul mõlema gildi oldermannide ja kodanikkonna esindajate osavõttel läbi vaadatud, saadeti ühes vastavate raamatute ja arvetega kubermangu kameraalkojale revidee-rimiseks. Kubermanguvalitsuse määrusega 30. IV. 1825 (nr. 2238) muudeti see kord bürokraatlikumaks: linnakassa raamatud ja arved kuulusid ainult kameraalkoja revideerimisele. Sõjaväelaste korteri muretsemiseks funktsioneeris juba XVIII aas-tasajal n. n. korterikomisjon. Et naturaalkohustustelt sel alal ikka enam üle mindi rahamaksule, eriti 1814. a. peale, siis sai korterikomisjoni üheks tähtsamaks ülesandeks vastavate sissetulekute valitsemine. Pea-allikaks oli siin korterimaks, mis jagati elanikkude vahel erilise komisjoni poolt, kuhu kuulusid korterikomisjoni liikmed, aadli, ametnikkude, lihtkodanikkude esindajad ja ka eesti ning vene kogu-konna vanemad. Korterikomisjoni aruande revideerijaks oli komisjon, mida juhatas politseimeister. — Linna hariduselu edendamiseks saadud sissetulekute üle valitses koolikassa-komisjon. Ka selle koosseisus ja ülesandeis võeti aja jooksul ette rida muutusi, millest allpool.

Nagu juba tähendatud, jätsid valitsuse poolt ettevõetud muudatused Tartu kogukondliku omavalitsuse siiski endistele alustele. See kestis kuni 70-date aastate lõpuni. Juba lühikegi pilk selle korraldusse tema hilisemal ajal laseb paista küllalt selgesti tema seisuslikku laadi ja aimata tema ülemkihilist tegevust, mis eriti oma lõppjärgul, kus linna oli valgunud rohkesti uut elementi uute tarvidus-tega, oli silmanähtavalt iganud. Ajaloolise õiguse järgi moodustus Tartu linn magistraadist ja kodanikkonnast. Neile kuulus omavalitsuslik võim mitte ainult tulunduslikul alal, vaid neile allus ka kohus, politsei, maksustamine, seisuste-nime-kirjade pidamine, vaeste-hoolekanne, kool, kirik. — Rae käes oli kohalik ülem-võim, kuna tulunduslikkude asjade valitsemine oli jagatud rae ja kodanikkonna vahel.

1) Muudatustest Tartu konstitutsioonilises korralduses XIX sajandi esimesel veerandil vt.: Fr. G. v. Bunge, Darstellung der gegenwärtigen Verfassung der Stadt Dorpat, Riga, 1827.

Tartu, lk. 131